

Joško Božanić
Komiža – Split

ŠOLTANSKI TOPONIMIKON

Marina Marasović-Alujević i Katarina Lozić Knezović
Toponimija otoka Šolte
Filozofski fakultet u Splitu, 2014.

Filozofski fakultet u Splitu objavio je 2014. knjigu »Toponimija otoka Šolte« romanistice Marine Marasović-Alujević i kroatistice Katarine Lozić Knezović. Insularna toponomastika obogaćena je istraživanjem toponimije još jednog dalmatinskog otoka. Nizu toponomastičkih istraživanja otoka zadarskog arhipelaga, koje je proveo interdisciplinarni istraživački tim Centra za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru na čelu s profesorom Vladimirom Skračićem, te toponomastičkim istraživanjima dalmatinskih otoka akademika Petra Šimunovića, da spomenemo tek one najistaknutije istraživačke poduhvate u istraživanju jadranske nisološke toponomastike, pridružuje se monografija o toponimiji otoka Šolte, knjiga koja je nastala u okviru znanstvenoistraživačkog projekta Marine Marasović-Alujević u kojemu je kao suradnica sudjelovala i druga autorica ove knjige – docentica i donedavna pročelnica Odsjeka za hrvatski jezik i književnost Katarina Lozić Knezović.

Ova suradnja jedne romanistice i kroatistice, koja se bavi leksikologijom i važna je u poslu koji zahtijeva interdisciplinarni pristup i kompetencije za interpretaciju romansko-hrvatskih jezičnih prožimanja, leksičkih interferencija, onimijskih adaptacija koje su upravo na otocima najintenzivnije.

Obalna crta otoka posebno je onomastički zanimljiva. To je područje dodira zemlje i likvidnog elementa mora – prostor geomorfološki figuriran djelovanjem dinamičnog elementa velike slane vode koja ga modelira i stvara likove koji pobu-

đuju poetsku potrebu u činu imenovanja prostornih orijentira. Na tom je prostoru toponimija i najgušća jer je rezultat potrebe za orijentacijom u najzanimljivijem tradicionalnom ribolovnom području, onom priobalnom, gdje je orijentacija prema obalnim znacima, u vremenima bez tehničkih naprava za orijentaciju, omogućavala uspješno pronalaženje pozicija na dnu mora koje se ne može vidjeti. Kopneni orijentiri omogućavali su podmorsku orijentaciju bez ehosondera ili GPS-a. Također obalno područje prostor je najintenzivnije komunikacije jer bord je veza sa svijetom, s drugim obalama, jezicima i kulturama.

Mašta imenodavaca sklona je metaforizaciji, figurativnom izrazu u čijem nastajanju interferiraju različita semantička polja: Pod Lumbrelu, Poganiška glava, Ražanj, Rukavac, Glava Rudule, Jebatova glavica, Voluja glava, Šešula, Špirun, Katrida, Klobuk, Kozja stopa, Kosmati rat, Pod Biskupa, Timun, Stari feral, Zikvice, Polebrnjak itd. Nižu se vizualne metafore šoltanskog onimikona koje evociraju prizore dijelova tijela (*glava, glavica, lebro, kozja stopa*), upotrebnih predmeta (*lumbrela, ražanj*), dijelova odjeće (*rukavac, klobuk*), dijelove broda ili brodske predmete (*timun, šešula, stari feral*), kućni namještaj (*zikvice*).

U uvodnom dijelu knjige autorice konstatiraju fenomen nestanka stare toponimije čije bogatstvo, gustoća toponima na malom prostoru, svjedoči o intenzitetu nekadašnjeg života i vezanosti čovjeka za život u prirodi, na kopnu i na moru. Autorice u Uvodu ocjenjuju današnju toponimijsku situaciju Šolte, ali time ocjenjuju i opću situaciju gubitka onimijske baštine koju smo naslijedili usmenim transferom iskustva od starijih generacija, ali je ne možemo prenijeti novim generacijama jer je nemaju potrebu primiti kako zbog korjenitih promjena načina života u procesu globalizacije i informatizacije, tako i zbog gubitka vitaliteta insularnog jadranskog životnog prostora koji je demografski opustošen. One kažu: »Stoga je rekonstruiranje te mreže toponima posao od iznimne važnosti jer to nazivlje u suvremenom svijetu postaje nepotrebno; odbacuje se sustav imena i pritom gubi dragocjena povijesna dimenzija prostora. Brisanjem te mreže orijentira u suvremenom svijetu puca Arijadnina nit koja nas vodi u labirint vremena i pomaže potpuno razumjeti ono što nas u procesu toponimizacije najviše od svega zadivljuje – imaginacija ljudskih formi u prirodnim oblicima«.

Svoju raspravu o povijesnom aspektu šoltanske toponimije autorice započinju etimologijskom interpretacijom imena samog otoka navodeći pritom različite etimologije relevantnih autora i izvora u kronološkoj perspektivi s osvrtom na slavensko-romansku jezičnu simbiozu i povijesne dokumente kao što je zapis Tome Arhidakona iz druge polovine XIII. stoljeća u kojemu je prikazano raseljavanje Salonitanaca na otoke ili austrijski peljar iz 1822. u kojemu su zapisani izvorni romanski nazivi pojedinih lokaliteta.

Potom autorice obrađuju toponimiju svih šoltanskih sela opisujući pritom i svaki pojedini govor osim onih sela u kojima se govor ne razlikuje kao poseban idiom, različit bitno od nekog već opisanog susjednog idioma. Pristupajući obradi toponimije područja pojedinog šoltanskog sela, primjenjuju sljedeću strukturu opisa: 1. Klasifikacija toponimije prema podrijetlu; 2. Strukturna klasifikacija toponimije; 3. Struktura tvorbe toponima; 4. Popis i etimologija toponima. Pojedini toponimi su protumačeni tako da je najprije opisan referent koji autorice poznaju na temelju terenskog istraživanja i slikovne dokumentacije koje su same napravile ili pak koristile fotografije drugih autora. Potom slijedi tumačenje postanka pojedinog toponima pri čemu se autorice referiraju na relevantne autore (P. Šimunović, P. Skok, V. Vinja, V. Skračić, R. Vidović i dr.).

Obrađeni su toponim naselja Stomorska, Gornje Selo, Grohote, Rogač, Nečujam, Sridnje Selo, Donje Selo, Maslinica. Iz njihove analize vidljivo je da je najviše toponima slavenskog podrijetla, ali ima također značajan broj toponima predslavenskog razdoblja iz dalmatskog jezika te iz mletačkog i talijanskog jezika.

Valja naglasiti da su autorice vrlo skrupulozno i znalački akcentuirale sve toponime prema izgovoru izvornih govornika pojedinih govora šoltanskih naselja. Tako zapisani toponimi vrijedan su doprinos istraživanju akcentuacije šoltanskih govora i doprinos istraživanju čakavske fonologije.

Na kraju prikaza i interpretacije toponimije svih područja pojedinih naselja slijedi sumarni popis svih toponima po naseljima kojih ima ukupno oko tisuću i tri stotine. To je do sada najsystematičnije prikupljen i, po broju popisanih, opisanih i interpretiranih toponima, najobimniji toponimikon otoka Šolte.

U zahvali autorice navode imena svih informanata, starijih Šoltana, koji stalno žive na Šolti te su mogli ponuditi pouzdane nazive za pojedine lokalitete. Takav rad s lokalnim stanovništvom koje baštini stotinama godina staru toponimiju zavičajnoga govora i dobro poznavanje referentnih toposa otoka Šolte omogućili su da se imenoslovni inventar ovoga otoka sačuva na danas jedini način koji garantira očuvanje ovog najugroženijeg segmenta toponimijske baštine, a to je vjeran zapis i pouzdan opis referenta kao i pouzdana interpretacija postanka, dakle etimologije toponima. Konzultirana literatura uključuje relevantne autore, etimologičare, povjesničare, etnologe, dijalektologe i uopće jezikoslovce raznih struka te brojne rječnike referentne za istraživanje i interpretaciju toponimije na maritimnom prostoru Hrvatske.

Valja istaknuti i opremu knjige. Knjizi je dodana toponomastička karta Šolte s upisanim toponimima. U knjigu su uvrštene i brojne fotografije od kojih su neke zanimljive za vizualno dokumentiranje imenovanih referenata na terenu, a mnoge su zanimljive kao ambijentalni dokument istraživanog prostora otoka Šolte.

Posebno valja istaknuti vrlo uspješne zračne fotografije vrsnih fotografa Zorana Alajbega i Ive Pervana koje otkrivaju razigranu geomorfološku konfiguraciju šoltanske obale oblikovane radom dinamičnog elementa mora te ruralnu arhitekturu suhozida kao ambijentalne baštine stvarane radom ljudskih ruku kroz stoljeća i premrežene mrežom zabilježene i interpretirane jezične baštine – toponimije otoka Šolte.